

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Tractatus primus hujus libri Octavi, agens de Domino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

LIBER OCTAVVS

IN DECALOGVM.

Ne Furtum facias.

DISPOSITIO HVJVS LIBRI.

VAM multa, quàm varia, quàm implicita mihi obviam in hoc præcepto sunt ratione ergo in brevem summam illa meo more constringere, & insuper novo, ut soleo, superaddere valeam, nisi Tu, omnium lux animarum, Splendor Sapientiæ, meas tenebras divino igne depellas, foveasque torpentem animum, desperatione collabentem?

2. In quatuor Tractatus Librum hunc propter varietates rerum distinguere oportet. Præ erit de Dominio, quod est fundamentum, unde furtum prohibitum sit; nisi enim Dominus tu rei tuæ, sanè non veterer ego, illam mihi surripere. Secundus de ipso Furto, seu acceptione rei. Tertius de Restitutionis obligatione, quæ ex furto, seu injusta acceptione, vel detentione sequitur. Vbi ad complementum tractationis, non erunt aliæ radices restitutionis omittendæ, est, Ex re accepta; Ex damnificatione rerum temporalium, vel famæ vel honoris, Ex contrariis. Quartus denique, de Circumstantiis quibusdam restitutionis. Faveant Cœlites, prospere aspi-
Deus.

TRACTATUS PRIMVS.

De Dominio.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Dominium, & qua ratione differat à possessione, usufructu, &c.

Vbi,

An usus distinguatur à Dominio in re ipsa, usu consumptibili?

1. DOMINIUM proprietatis, est jus, seu, facultas de re aliqua perfectè disponendi, nisi lex obsistat, vel conventio prohibeat. Hanc definitionem latè prosequuntur Iuriconsulti ex Bartolo. l. 17. ff. de acquirenda possessione, lege Dicast. lib. 2. de Iust. & Jur. tract. 1. d. 1. dub. 4. num. 29. Prohibet enim lex aliquando, ut quavis aliquis dominium suæ rei habeat, disponere de ea re non valeat. Ita pupillus, licet habeat dominium suarum rerum, prohibetur tamen à lege, ne disponat de rebus suis, donec in perfectam veniat ætatem. Ita debitor, licet sit Dominus rei datæ in pignus creditori; illam, ex tacita saltem conventionione non potest idem creditori alienare; dum est in pignus. Ita Religiosus Societatis Iesu, per vota biennij, Dominus est suorum bonorum, sed de iis disponere sine licentia Superioris non potest.

2. Dictum autem est (dominium proprietatis) quia est aliud dominium, quod appellatur jurisdictionis, quæ est potestas gubernandi subditos, præcipiendo, prohibendo, permittendo, judicando, pœnis, vel præmiis afficiendo, protegendo, vindicando; estque duplex, Ecclesiastica, & Sæcularis. De hoc nos dominio jurisdictionis non agimus, nisi fortè aliqua sint obiter agenda.

3. Cum autem eodem num. 1. dictum est (jus) intellige jus in re, quod sit plenum, perfectissimum; non verò jus ad rem, de quibus Passim Doctores lege Dicast. l. c. num. 32.

4. Distinguitur autem dominium, à possessione, ab

usufructu, & à mero usu: nam his non convenit esse testates liberas disponentes de re. Possessio enim aliud, nisi facultas insistendi in re, quam quis possidet. Usufructus est potestas, seu jus utendi, & fruendi re, usque sit tantum utendi.

Potest, v. g. quis uti hoc fundo, solum ad residendum vel dormiendum in illo? Erit merus usufructus. Potest fundum, tum ad hoc, tum etiam ad colligendos ejus fructus, illis que usurpandos, sed non ad ipsum fundum nandum? Erit usufructuarius. At dominium comprehendit jus possidendi, utendi, fruendi: & insuper jus alienandi, &c.

5. Illud hic obiter nota, Usufructum esse duplicis generis idest, habentem ulum facti, & ulum Juris. Ulum facti habet, qui solum utitur re: Sic competitetiam bonis que utuntur herbis, & paleis. Ulum Juris habet, qui utitur, & potest ad suum beneplacitum uti re, nam præterea dicitur habere jus utendi, in quod competit bonis. Religiosis verò hoc jus utendi competere debet. Ex dependentia voluntatis Superioris docet vera sententia, de qua mox redibit sermo c. seq. §. 5.

6. His positis, celeberrima est questio: An in re, usu consumuntur, seu, ut loquuntur Jurisperiti, qua fructum nem recipiunt, separari possit usus à dominio? Si, v. g. tibi usum hujus panis, hujus vini, statim deo tibi datum, & perfectum dominium illorum; Ita enim videtur, nam si deo tibi vini usum, ergo potes illud bibere, ergo illud destruere, & consequenter de illo perfectè disponere, quod est perfectè de illo dominium habere, quod quidem consuetudine fieri nequeunt in rebus non consumptibilis; si enim tibi deo usum, seu etiam usufructum fundi, licet possis uti fructibus, eisdemque frui; non potes tamen ipsum fundum destruere, de quo illo absolute disponere.

7. Respondeo. Hæc questio originem habuit ab ordine Minorum Sancti Francisci, qui approbante Nicolao IV. licet reprobande deinde Joanne XXII. iterum approbantibus Martino V. & Paulo III. prohibetur non solum suos Religiosos particulares (in hoc enim conveniunt cum Religiosis particularibus aliarum Religionum), sed etiam suam Communitatem, seu Monasterium nullum habere dominium rerum: quæ ipsi

... sunt, siue hæc res sint usu consumptibiles, siue non;
... illud solum habere Sanctorum Pontificem post Mar-
... Vnam ex Nicolao IV. hæc enim rerum usu consume-
... dominium habebant ipsi fideles Dantes, do-
... consumterentur. Neque te conturbet horum Pontifi-
... diffinitio: quidem etiam in diversis placita possunt
... citra res fidei. Sic Bell. lib. 4. de Summo Pont. cap. 3.
... leg. 2. de excommunicatione, ubi se ut ho-
... privatum errare posse fatetur: & citra res ad sta-
... universalem Ecclesie pertinentes, quando hæc do-
... ut Pontifices. Puta in Decretis morum in appro-
... bene vivendi, in Canonizatione Sanctorum. Ita
... lib. 1. de Beatitudine, & Canonizatione. Ro-
... 1. q. 8. §. 1. art. 4.

8. Respondeo nunc directè ad questionem: posse
... Ita Sol. in 4. de just. quest. 1. art. 1. Valent. quer-
... 10. p. 1. Mol. tract. 2. d. 6. Suarez, t. 2. d. 28. §. 2. Less.
... dub. 8. Sanchez, lib. 7. summa, cap. 18. n. 3. innumeros
... contra Sylvest. v. Dominium quest. 2. Arag. q. 62.
... Domin. Caiet. 2. quest. 78. art. 1. aliisque mox littera
... Ratio autem separationis consistit in eo, quod, qui
... habet dominium rei, potest illam quomodocunque
... libere distrabere, vendere, destruere, alteri donare,
... de vero, qui eius usum dumtaxat habet, solum
... potest illa re uti iuxta voluntatem Domini, seu depen-
... deret à Domino; ita ut etiam dum panis, v. g. est in
... manu Religiosi Franciscani, illum ad os admoventis,
... potest Pontifex sine iniustitia contra Religionem, vel
... Religiosum Franciscanum; ab eo illum tollere. Simile
... quid est in eo, qui invitatur ad convivium ab aliquo;
... Dominus enim convivi, semper est Dominus ciborum,
... solum sine iniustitia, esto, cum magna inurbanitate,
... post ab invitato nondum acceptante auferre, donec
... contumantur: postea enim ex defectu materiæ jam de-
... structæ, definit dominium. Simile quid etiam est in aliis
... particularibus Religiosis aliarum Religionum: nam pro-
... pter votum Pauperatis non possunt uti rebus pretio
... estimabilibus, quamvis ipso usu consumptibilibus, nisi
... dependent à voluntate sui Superioris. Religiosi ergo
... qui differunt à Franciscanis, quod aliarum Religio-
... num Communitates, seu Monasteria habent perfectum
... dominium suarum rerum, à Fidelibus donatarum, siue
... hæc sint usu consumptibiles, siue non; at Franciscana id
... non habet, quia suarum omnium rerum Pontifex do-
... minium retinet, unde fit, ut Religiosi aliarum Religio-
... num utantur prædictis rebus dependentem immediatè à
... suo Superiore, qui est legitimus administrator bonorum
... Religionis: ut Franciscana, dependent immediatè à
... Pontifice, qui est Dominus bonorum Religionis Fran-
... ciscane.

9. Ex dictis fit primò, ut Religiosus particularis in
... rebus unico actu consumptibilibus, quorum usus ipsi à
... Superiore conceditur, non acquirit dominium, seu pro-
... pteratem: cum enim usus à dominio separabilis sit, non
... legitur dari utrumque, si usus detur. Scio multos Do-
... ctore contrarium docere. Ita Caram. in Reg. S. Ben. nu-
... mer 87. citans Cenedum, Petrum de Arag. Turrecrema-
... rum. Sylv. D. Antonin. Sarnientum: lege item Bassarum
... in floribus pag. 256. nostram vocantem probabiliorē,
... licet contrariam probabilem. Sed ego assentiri non
... possum, quia claram video separabilitatem, quam nu-
... mero præcedente explicui.

Corollarium pro Religiosis: circa acceptationem rerum.

10. Ex iisdem dictis fit secundò, ut quando Reli-
... giosus particularis acceptat à seculari aliquid ad me-
... um usum, v. g. gallinam ad comedendum, minoris ea
... valet, quam si accipiet absolute; vel quam ex se va-
... leat absolute vendenda sit. Ratio est jam dicta, quia
... minoris usus facti, cum semper supponat in domino er-
... rante perfectum dominium; multum diminuit de
... pretio, cum possit à Domino semper repeti. Fac te
... vendere gallinam Petro, sic: Vendo tibi hanc gallinam

ea conditione, ut etiam quando erit à te occisa, quando
... jani cocta, quando ad mensam apposta, quando in manu
... tua illam ad os admoventes, ego illam possim repetere; non-
... ne Petrus propter hanc conditionem volet pretium galli-
... nae diminui? Et licet sciret, se nunquam repetiturum; ta-
... men non est negandum, aliquid tandem diminui de pre-
... ticio ex tanta potestate illam repetendi.

11. Hinc colligi posse videtur, quando aliquid ex re-
... bus unico actu consumptibilibus datur Religioso, ma-
... iorem quantitatem rei requiri ad peccatum mortale,
... quam si detur absolute: quia res data ad solum usum,
... minus valet, cum possit à Domino statim repeti. Puto
... tamen, quando adest certitudo moralis, quod res nun-
... quam sit repetenda, præsertim in his rebus ipso usu con-
... sumptibilibus, de quibus postea nihil remanet, ad quod
... possit Dominus ius habere; puto inquam, tam exiguum
... esse pretij diminutionem, ut moraliter judicetur nihil
... diminui: quando enim adest tanta certitudo, physica
... illa, ut ita loquar, potestas se habet, ac si non esset, at-
... que adeo non potest in morali estimatione aliquid de
... pretio deducere.

12. Illam considerationem puto probabiliorē ac
... tutiorē: Nam gallina, v. g. pluris valet viva, quam mor-
... tua, pluris integra, quam in partes confecta. Dulciare
... item integrum pluris æstimatur, quam incisum in frustu-
... la, & sic de similibus. Poterit ergo Religiosus significare
... seculari, ut is rem comestibilem dividat: nam sic ipse
... Religiosus recipiet minus, quam si reciperet integram,
... adeoque facilius poterit, si Superiōris venia careat, gra-
... viter materiam devitare. De qua vide inferius, tract. 2.
... cap. 4. ut etiam de religioso invitato ad convivium, vide,
... mox cap. 2. §. 5. num. 9.

CAPUT II.

Quinam dominium rerum habent,

Certè Deus, Angeli, Homines; De quibus vide Do-
... ctore, apud Less. lib. 2. cap. 4. dub. 1. & passim. At
... inter homines (quod ad nos facit dubitari solet. Primò,
... de servis. Secundò, de filiis. Terriò, de uxoribus. Quartò,
... de Beneficiariis. Quintò, de Religiosis: quibus omnibus,
... vel impeditum est dominium rerum temporalium, vel
... ritum.

§. I. Selecta de servis.

1. Verè servi, propriè mancipia, nullo, ex legibus,
... §. 1. insit de iis, qui juris, vel alieni sunt Mol.
... tract. 2. d. 38. dominio gaudent, si de temporalibus bo-
... nis agamus; nam ceterum vitæ, membrorum, hono-
... risque dominium solum habent, ita ut Domini, si in his
... sine offensione, sunt puniendi, perinde ac si liberos of-
... fenderent: leg. 1. ff. de iis, qui sui iuris vel alieni sunt, &
... inst. eod. tit. Dicitur l. c. m. 147. quia tamen leges, quæ
... dominio temporalium servos privant, sunt usu ipso mi-
... tigatæ: ideo ad sunt septem circiter Tituli, seu Casus,
... quos jam à num. sequenti afferam, in quibus servi do-
... minio rerum temporalium, etiam, in foro conscientie,
... ex Mol. l. c. potiuntur, & ita potiuntur, ut si Domi-
... nus eas, invito servo, contrectet, possit servus occultè
... sibi compensare.

2. Primus Casus est: Si Dominus tacitè, vel expre-
... sè consentiat, servum habere peculium.

3. Secundus: Si quid servo ita donetur, legeturve, ut
... id ad Dominum non proveniat; Huiusmodi etiam vide-
... tur, si detur ipsi aliquid, quo se possit redimere.

4. Tertius: Si quid servo relinquatur absolute id
... est non intuitu Domini; ut, ob industriam, vel offi-
... cium à servo alieni exhibitum. Ex quo colligo idem
... debere dici, si quid relinquatur servo ob ejus amorem:
... nemque, si ejus Consanguinei longè distiti mittant
... ipsi aliqua dona.

5. Quartus; Si seruo quid detur ob compensationem injuriæ, ipsi allatae.

6. Quintus; Si quid servus pecuniâ sui peculij lucratur ludo, sorte, negotiatione; quia lucrum induit rationem capitalis.

7. Sextus: Si quid sibi subtrahat ex his, quæ sine Domini incommodo poterat libere consumere vel expendere.

8. Septimus; Si quid acquirat faciendo alia opera, præter illa, quæ Dominus præscripsit.

Defenditur servorum mitigata conditio.

9. Caramuël, *Theol. Mor.* num. 386. ex his septem titulis, Primum duntaxat, id est, peculium à Domino concessum seruo cū eius lucro, ex negotiatione forte acquisito approbat, reprobat ceteros in hunc ferè modum: Nullus casus dabitur, ait, in quo aut servus, aut Religiosus (quin illorum status alteretur, & mitigetur) possit alicuius rei permanentis dominium acquirere. Sed huic propositioni adversatur Sanchez, (lib. 1. conf. 1. d. 1. n. 7.) quia licet inter servum, & Dominum, ut sic, non sit propriè iustitia nec contractus, est tamen inter Dominum, & servum, ut homo est. Nullum argumentum, quia sic liceret arguere: Aliquando Religiosus possit sibi proprietatem acquirere, vendere, emere, ducere uxorem, quia hac illi non repugnant, ut homo est, licet repugnet ut Religioso. Conjugata non potest nubere, ut Conjugata, sed ut Mulier; quod est ludere, ut ludit sensus compositus, & divisus in prædeterminantibus. Adde, si jura decernunt omnia servi acquiri Domino, unde & fratres esse incapaces dominij: quomodo potest, ut homo, acquirere? Esto, possit Dominus concedere illi dominium: sed tunc erit partialiter liber, non servus.

10. Adversatur secundo, quia si ea conditione (ait idem Sanchez) expressa vel tacita, bona sine ita donata seruo, ut is non acquirat Domino servus sibi acquirat. Contra; quia non prodest talis conditio; voluntas enim dantis non potest ficere incapacem servum, sicuti nec posset Religiosus: esto igitur, illa bona donata veluti vacent, & redeant ad Dominum.

11. Adversatur tertio: quia si ab amasio (inquit idem Sanchez) detur ancilla aliqua bona propter usum corporis, cum in hoc usu non subsistat ancilla Domino, ancilla erunt illa bona. Idem erit si propter injuriam acceptam fuerit det vulnerans pecuniam seruo percusso, pecunia erit servi, siquidem membra servi sunt, non Domini. Sed contra tum quia idem esset in Religiosa: Cum enim usus corporis sit suus, & membra item sua sint, sibi acquireret, si quid propter similes causas acquireret. Hactenus ex Caramuële.

12. Sed acutissimi viri contra doctissimum Sanchez argumenta delati, meo quamvis pælagui calamo, facillè posse video ex eodem Caramuëlis principio: Nullus inquit dabitur casus, in quo servus (nisi eius status alteretur, & mitigetur) possit alicuius rei permanentis dominium acquirere. Huic principio sic adnecto minorem. Sed re ipsa servi status est illis septem casibus mitigatus, non autem status Religiosi: ergo non est mirum, si servus in iis casibus possit sibi acquirere, non verò Religiosus. Minor probatur ex Lessio, & Molina, qui viderunt certè servos ex jure esse omnino incapaces dominij, etiam in illis prædictis casibus; sed addunt tantum rigorem fuisse mitigatum. Proferatur Lessius lib. 1. cap. 4. num. 17. Notandum est, inquit, multos Doctores concedere servis verum, & perfectum dominium in plerisque casibus prædictis; eisque fieri veram injuriam, obligantem ad restitutionem, si Dominus res ipsas concessas auferat. Iura autem, quæ tradunt, servos, quidquid acquirunt, Domino acquirere, intelligenda regulariter, ita Molina d. 38. Posset etiam addi: jura illa consuetudine esse mitigata & hoc malum in praxi. Itaque posset servus uti occulta compensatione, si Dominus ei res suas abstulisset. Hæc Lessius. Si ergo militat in primo ca-

si mitigatio servitutis ex expressa Domini voluntate quod rectè concedit Caramuël, valbit in ceteris implicita ejusdem voluntate, quæ non potest nisi esse formis sanctis legibus, & legitimæ consuetudini. Ab enim servitutem mitigari, & res temporales aliis accari posse, Communis est & trita doctrina.

13. Non ergo valet sequela Caramuëlis: Ergo Religiosus, ut homo acquirere proprietatem & posse conjugata, at Mulier, nubere, &c. non valet, inquit, quia servitus potest à voluntate Domini mitigari. Legitima consuetudine tam mitigata est; non vero mitigatus status Religiosæ paupertatis, quoad proprietatem; nisi forte in Scholasticis Societatis Iesu habitibus vota biennij, qui veri sunt Religiosi, & tamen continent, (licet sine usu independente à Superiore) rum bonorum proprietatem; quod nunc non facit nos. Rufus nec status Conjugij mitigari potest. Dauid hi, qui possit à Conjugata, vivente viro, tollere, mitigare vinculum matrimonij; & dabo tibi illam nubere, &c. Quare non ludit Sanchez, dum dicit, ut Dominum, & servum, ut homo est, posse esse contractum iustitiæ; illud enim (ut homo est) significatur, ut est servus, quales non sunt ex Natura omnes homines, seu ex qua parte non est servus; sed sicuti ceteri homines.

14. Nec item valet: Ancilla acquirit sibi quicquid lucratur ex visceribus, vel ex satisfactione proprietatis juriam acceptam: ergo posset ex eisdem causis acquirere sibi pretij Monialis. Non valet, inquam: quia Monialis attingitur Voto Paupertatis, quo confectus est incapax dominij: at ancilla, stante illa juris mitigatione, capax est. Da Monialem, cui Pontifex Summorum Paupertatis, quoad proprietatem dimittit, ut dimingere posse, affirmat Sperellus p. 1. dec. 1. num. 7. & ego concedam facillè, quod inferis.

Possit servi ab intestato defuncti cuiusnam sint?

15. Porro illud mihi singulare oblatum fuit nullus sterilius. Mancipium cum ex legitimo suo peculio accedat, & consentiente Domino constabat collatum haberet in area ducentos aureos, moritur ab intestato nulla de his dispositione facta, nec ullis eius existentiis hæreditibus. Quare non vulgaris controversia coortatur inter Fiscum Regium & inter Dominum servi, cuius illi ducenti aurei essent applicandi? Nec in foro extorret tantum, sed etiam in interiore quaesito fuit. An Dominus occultare eos posset, ut sibi, citra lites, facillè re negotio eisdem usurparet?

16. Et quidem Fiscus ita clamabat: Primum bona vacantia, id est, bona eorum, qui ex hac vita ab intestato ceciderunt, neque relinquunt hæredes, qui illis juxta litem Civilis præscriptum ab intestato succedant; eo ipso ex dispositione Iuris l. 1. §. ult. ff. de iure fisci, lib. 1. & l. vacante, C. de bonis vacant. lib. 10. & alibi (lege interim Molinam t. 1. d. 53. aliisque, & quod ego dicam tr. 4. c. 1. §. 1. a num. 12. hæc Regem devolvuntur. Sed pecunia, de qua agimus, est bonum vacans, ut iam supponitur: ergo ad Regem necessarii devolvitur.

17. Secundum: Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere possumus: At lex disponit omnia bona vacantia esse Regis: ergo non possumus nos distinguere, atque asserere legem loqui de liberorum bonis, non verò de bonis servorum.

18. Tertio: Ejusmodi peculium totum pertinebat ad servum: ergo nullo jure ad Dominum. Qua igitur ratione ipse se intermiscere in hac pecunia velit? Porro detur pauperibus ex præsumpta Defuncti Christiani voluntate. Hæc, & similia Fiscus.

19. Dominus verò in hunc ferè modum suas partes vehementius tuebatur: Primum, servus etiam sui peculij non habet perfectum dominium, sed solum imperfectum, ut scilicet illo possit uti, ac frui: At quoties illo non utitur, ad Dominum pertinet, quare injustitia fieret.

9. Sexto. Si pro rebus familiae: vel pro suo victu, cultuque, juxta suum statum, accipiat, &c.
 10. Septimo. Si administret bona, quando Maritus abiens est, vel dissipator, vel stolidus, &c.
 11. Octavo. Si det quid Patri, Matrique; immo & fratribus, fororibus, ac filiis ex alio Marito, quando hi omnes indigent alimentis. Atque in hoc octavo casu advertit, Uxorem, si habeat aliunde, non posse licite hos sibi attinentes alere fructibus dotis: at si non habeat, poterit quidem, sed ex lege communi debet soluto Matrimonio, ea, quae dedit restituere ex sua dote heredibus Mariti; Ratio est, quia quando quis habet unde suos alar, non potest ab alio accipere; quod si accipiat quando suae res sunt impeditae, debet, quando eadem erunt expeditae, restituere.

Quantum possit sibi congregare Uxor ex Mariti bonis.

12. Sed jam singulare aliquod in medium afferamus Ex eo, quod moderatas eleemosynas potest Uxor elargiri, colligit Molina, *ibid. num. 8.* eandem posse illas simul congregare, & totam summam uni simul, verbi gratia, Parenti pauperi tribuere. Nos igitur, pari modo, ex eo, quod eadem Uxor liberales juxta suum statum donationes facere potest, colligere possumus, easdem posse unire, & uni, eidemque simul liberaliter donare. Quidam tamen scopulus est cavendus. Cum enim ad splendorem familiae, adeoque ad honorem Mariti pertineat, donationes has, & eleemosynas facere, non potest licite ita se gerere uxor ut semper uni tantum congreget, quia sic merito vir esset inuitus; ideo non semper, non sapè, sed parcè, sed sine offensione splendoris uti hac arte poterit congregandi in utilitatem vnius.

13. Inquiret Curiosus: Licebitque Vxori hoc congregandi artificium exercere, ut sibi ipsi summam totam, quam congregat, suis usibus liberis applicet? Respondet, quoad eleemosynas non licere, licere quod donationes. Ratio discriminis est, quia eleemosyna pauperibus, vel locis piis debet erogari, qualis ipsa certe non est. At liberalis donatio, sicuti potest reservari pro aliis, cur non pro se ipsa? Verum, tunc scopulus ille detrimenti splendoris familiae multò magis, ut ex se patet, erit declinandus.

14. Unum difficile te doceri, ut video, cupis. Etenim quam sit quantitas, quam in hisce eleemosynis, & liberalibus donationibus possit Uxor, vel expendere vel congregare sine viri consensu? Respondet, id non posse, nisi à prudentis Viri judicio decerni, expensis facultatibus Viri, dote allata, necessitate familiae, immò & necessitate, & multitudine pauperum, consuetudine aliarum mulierum similis conditionis, &c. Certè simile quid docet Sanchez *lib. 7. in Decal. c. 19. n. 42.* cum loquitur de quantitate, quam in eleemosynas potest Superior Religionis expendere. Quoniam verò dixi Superiorem Religionis expendere, quoniam verò dixi sub *lib. 5. cap. 1. §. 1. num. 17.* quemlibet satisfacere præcepto de eleemosyna faciendâ pauperibus communibus, si det duos aureos quotannis ex aureis centum, quos fortè habet: quatuor ex ducentis, &c. Idem hic dicit de eleemosynis possit. Altera totidem pro liberalibus donationibus dici posse crederem, quia pro ejusmodi summa, vel non erit inuitus vir, vel certe inuitus erit immerito. Duo tamen adverte. Primum, id dicimus in mediocri patrimonio, nam si divitiarum multum exercecerent, nimis exerceceret Vxorum licentia, ut iterum mox *infra. 2. c. 3. n. 2.* cum de Uxoris furtis dicam, & *ibidem* dixi, cum de eleemosyna. Adverte secundò, excogitatis regulis quibuscumque, nisi tandem hac in re ad prudentis Viri prædictum judicium recurramus, nunquam animos nostros posse conquiescere.

15. Illustrabit, quae haecenus docui, sequens Resolutio: Uxor prædivitis Viri, quae parvam, aut nullam dorem adduxerat, advertens se filios non procreare, unde tempore suae Viduitatis fore, ut indigeret, partim ex

pecuniis clam sine Mariti, ne praesumpta quidem sit, surreptis ex ejus bonis, partim ex eleemosynis largitionibus liberalibus, quas juxta suum statum habere poterat aliis, quas sibi uni cumulat, partim opera, & suo labore extra id, quod obligabat, tenta quotannis, v. g. vno, eodemque vulgari tempore, cum scitè potuisset petere dote, & eaque holostica, & ornata, collegit summa trecentorum aureorum intra decem annos consummatum. Hos ergo per fidem solum occulte detractioni applicuit, atque intra alios decem annos ei eventui, ad tria millia aureorum summa petens, quâ redditum annum emit suae viduitatis tempore servandum. Nec multò post, è vivis ablato Viri, sivit Vidua à quodam non satis petito Theologo, eam summam, censumque heredibus Viri restitueretur; qui respondit, eam non teneri, sed suae stiracis id emolumentum acceptum referre licite posse.

16. Profectò non debuit ita absolute decerni. Quare ad me cum accessisset, eam resolutionem rens animo nondum sedata mulier, distinctionem meam necessariam hanc in re tota adhibendam esse pernuavi. Nam sex bonorum genera, ex quibus constituta fuit illa summa, perpendenda diligenter summa, & modis pecuniae clam surreptae; & haec tota est reuenda, quia injuste accepta. Secundò, luctu ex huiusmodi repta pecunia negotiatione acquisitum; & hoc reuendum non est, quia pecunia ex se est sterilis, & erum, quod parit, totum credit industriae negotiationis. Solum si ex hac resurrectione cessavit viro aliquod erum, vel damnum emerit, debet illud Vxor restituere. Quia tamen ea affirmabat, id certò non esse, jam, quantum ex hoc capite, liberata fuit. Tercio, Perpendenda est pecunia, quae ex suo labore exacta dinatio comparata est ab uxore, & haec tota est uti ut opam lucrum omne ex huius negotiatione acquisitum. Quarto, Pecunia, quam, fraudando suo genio, sibi reservavit, & haec, ejusque lucrum, pari modo plenè cedit Uxori. Quintò, pecunia, quam ex Eleemosyna pauperibus eroganda sibi uni applicuit; & haec non est Viri heredibus restituenda, vel certè juxta probabilem defuncti Viri voluntatem pauperibus distribuenda, quia ipsa sibi eam utpotè non pauper, applicuit nequaquam poterat: lucrum tamen ex illa uxoris est propter rationem modò in secundo capite dictam. Sextò denique, Pecunia, quam ex liberalibus donationibus quas potuisset facere sibi seposuit; & haec non potest uxori cedere: nam sic passa est familia detrimentum splendoris; quare ad illam partem, quae hoc detrimentum causisset, inuitus merito fuit Maritus; hoc ergo restituat Vxor, necesse est. Et quidem moralè per judicio spectatis personis, divitiis, occasionibus, consuetudine, similibus sceminarum, &c. putavi medietatem ejus pecuniae, quam liberaliter dare potuisset, sufficientem fuisse ad decus illud familiae conservandum, quare mediam hanc partem omnino restituat, lucrum verò ex negotiatione utriusque medietatis vxori cedit, quia, ut dictum est, fructus et industria ipsius, & ex alia parte nullum lucrum cessavit ex hoc, nec damnum emerit Marito.

17. Ex dictis ergo bene distinctis apparet Viduam hanc debere restituere. Primum, pecuniam surreptam, quam ipsa dixit fuisse aureos quinquaginta. Secundò, pecuniam congregatam ex Eleemosynis faciendis, quas omnibus expensis (dabat enim præter eam, quae sibi reponere, aliquid subinde pauperibus) censui aureos decem. Tercio, Medietatem pecuniae ex negotiatione liberalium donationum, quam tempore viginti annorum poterat facere, quam medietatem, expensis omnibus, ad viginti aureorum summam circiter ascendere judicavi. Cætera sibi ad viduitatem, ut ipsa dicebat, sublevandam turâ conscientia conservet.

Oportet hanc quaestio discutere à sapientibus est, ut ne piget eandem iterum, iterumque recedere. Meminit ergo duntaxat Beneficium, & Communitatem non esse Dominos quoad proprietatem, etiam vel Dominos, vel liberos Administratores, quare posse quidem Beneficiarios, sive Sacerdotes, ex de Lugo late alios citant *t. 1. de inst. d. 4. per Sanch. l. 1. c. 2. d. 3. 6. & deinceps*, Castro *l. 1. de charit. d. 3. 8. Bon. propria disp. de. obl. Benefic. in Edition. Lugdun.* sive regulares ex Sanch. *l. 6. in cap. 6. num. 13. & 14.* hi sunt illi qui ab Religiosis accipiuntur ad Episcopatum, Archiepiscopatum, & alios, et eisdem libet, in profanos usus fructus illorum commutare, sed peccare mortaliter, si superflua suo non expendant in usus pios, & quidem peccato mortaliter confitendo, quod tunc committitur, sive contra preceptum Ecclesiae id præcipiens, sive contra preceptum naturale de non expendendo profanè Deo à Fidelibus donatas. Ita idem, & communiter Theol. *§. 15. cap. 1. de reform.* licet non peccare mortaliter, doceat Lorca, quem novissimè refellit Diana *l. 1. de inst. d. 1. 12. res. 35.* Ex his ergo fit, ut accipientes talia profano non obligentur ad restitutionem, quia non accipiunt.

At verò, peccantne hi accipientes, saltem ex eo quod cooperantur cum peccato dantis? Respondetur, si indicant: vel excitent dantem, peccare. Ita de Sanch. *l. 1. c. 3. num. 49. & 50.* quia sic sunt causa peccati dantis: si sine inductione solum acceptent ea, quae donantur, non peccare, quia nunc non sunt peccata causa, sed tota malicia est ex parte dantis.

§. V. Selecta de Religiosorum Paupertate circa usum dependentem.

HOs ex vi paupertatis non habere dominium, nec temporarium, sed solum usum dependentem à Superioribus insinuavimus modò. Dependens autem à Superiore in hoc usu duplex distingui potest. Prima, veluti comitanter, id est ita, ut verbi gratia, hoc libro, ut semper quidem sum paratus cum relinquere, quoties Superior voluerit: at eo utor, sine ulla licentia Superioris licentia. Secunda antecedenter: id est, ut non utar hoc libro, nisi præhabita licentia, sive expresse, iam assero ad posteriorem hanc dependentiam Religiosos obligari à voto Paupertatis, nec ad priorem. Ita Sanch. *lib. 7. in Dec. cap. 9. num. 53.* Ratio est, quia si ad priorem duntaxat, iam nulla, vel modica esset paupertatis obligatio, potest enim quis omnia habere, omnibus divitiis frui, paucis ea relinquere, quando Superiori libuerit, quoque ab aliis in Nomine Christi paupertatem sequentibus, non video, Accedit Votum obligare iuxta intentionem votantis: At intentio Religiosi, dum voverit Paupertatem, est, se conformem reddere pauperibus indigentibus, qui nec proprietatem rerum habent, nec usum rerum independentem à facultate Dominorum. Rectè ergo de Lugo de *Inst. d. 2. section. 3. numero 54.* vide & sic habet: *Per Paupertatis Votum intendimus abdicare omnem usum rerum temporalium, qui opponatur vitio proprietatis. Proprietatem autem intelligimus non ex communitate, sed ex propriis, & quod non sit ex præcepto Prælati, quam abdicacionem fuisse antea ab initio statui Religioso, probat Suarez lib. 8. de Relig. cap. 9.*

De dispositione pecunie à Religioso nomine alieno, vel nomine Testatoris facta.

4. Licetne potest Religiosus accipere pecuniam sine licentia sui Superioris, ut ipse liberè expendat in elemosynam nomine eius, qui ad talem finem dedit?

Respondeo: Si Religiosus eas pecunias sine licentia accepit, ut sibi donatas, non licere, nimis est certum: At si non ita; quare totum dominium remaneat in Domino, licere absolute docet Sanchez, *l. 7. in dec. cap. 30. n. 4.* alique apud Dian. *p. 2. tr. de paup. Rel. ref. 10.* quia tunc nec dominium usurpat Religiosus, ut supponimus, nec usum: cum pro se illum non usurpet. Non licere docet Rodriguez, in *exerc. spir. 1. part. 3. tract. 3. cap. 15.* Laym. *l. 4. tr. 3. cap. 7. n. 26.* Tur. *2. 2. d. 84. dub. 8.* quia ipsa distributio, præsertim quando est in pauperes, vel pia opera liberè à Religioso eligenda; pretio est æstimabilis, ac propterea paupertati contraria. Distinguit dentique de Lugo *t. 1. d. 2. sect. 3. n. 53. & 54.* Si enim distributio fiat in commoditatem ipsius Religiosi, ut scilicet is possit dare, vel donare aliis sicuti si haberet bona propria, non licere, quia tunc usum pecunie independentem à Superiore usurpat. At si sincere, & bona fide distributio

distributio acceptetur, fieri, vt cum fidelitate distribuatur pecunia, licere, quia tunc nihil sibi usurpat Religiosus.

5. Ego sic breuiter ratiocinor: Paupertatis votum non me prohibet acceptate, vel pro altero prestare ea omnia, quæ pretio sunt æstimabilia: patet, quia sepe peccaret in paupertatem Religiosus, associando amicis, illique Officia, & Beneficia impetrando, Honores pro se acceptando, pro aliis apud Principem intercedendo, & similia, quæ maxime sunt pretio æstimabilia. Illa igitur dumtaxat Paupertatis Votum prohibent, quæ ita sunt pretio æstimabilia, vt æquivalent pecuniis, seu bonis temporalibus, & externis, qualia sunt, quæ solent in convictu hominum ex se pretio comparari, & simul pertinent ad ipsa temporalia bona, seu clarius, quæ si excrescerent, constituerent hominem diuitem, & non indigentem. Audi S. Bonaventuram apud Faust. mox citandum: *Paupertas est Virtus temporalium abdicativa bonorum, quæ quis nil proprium gerens, sustentatur de non suo*; Quem locum afferens Faust. in Theol. relig. l. 8. quæst. 12. (vide eum quæst. 18.) definiendo Votum Paupertatis, sic concludit: *Vnde Paupertas (religiosa) nihil aliud significat, quam parvam substantiam, siue pecuniam; exiguum patrimonium, penuriam rerum & modicas facultates*. Idem docuit modò ipse de Lugo num. 1. allatus. Hoc supposito, clarè videtur consequi Sanchez sententiam esse absolutè veram: esto enim, illa distributio pretio sit æstimabilis, non est ejus generis, quod tendit ad hominem ditandum, nisi fortè fiat palliat, vt verè hoc medio distat Religiosus, quod vix in praxi contingit. Contingeret tamen, quando iis pecuniis Religiosus aleret, v. g. pauperem, quem pro suo seruo habeat, vel quid simile. At illa sola commoditas imbibita in ipsa distributione (placet enim homini habere à se dependentes pauperes, vel Rectores Ecclesiarum, vel operum piorum Praefectos, &c. vt in occasionibus ab iis invicem Religiosus Beneficia recipiat) illa, inquam, commoditas non est contra paupertatem.

6. Si pecunia distribuenda, modo dicto, à Testatore relinquatur, cum debeat Religiosus tunc esse executor testamenti, *An sacris Canonibus prohibeatur*. Quæstio est aliena ab hoc loco. Dic tamen breuiter non prohiberi ex licentia Superioris, sine licentia prohiberi; Et quamvis ex probabiliori opinione Sanchez, l. 6. in dec. c. 11. n. 2. & Cast. Pal. t. 3. tr. 16. d. 4. p. 23. §. 1. n. 8. contra Molinam t. 1. d. 247. validè Religiosus acceptor executoris testamenti, validèque ministret, tamen cum peccare mortaliter, si id faciat sine licentia, quia prohibitio hæc est de re gravi, docet Sanchez, *ibidem* num. 18. de quo mox num. 8. licentiam autem hanc posse concedi à quolibet Superiore locali, nec necessariò à Provinciali, vel Generali docent eundem: solum excipiunt Societatem nostram, quia ejus Constitutiones hanc licentiam reservant Generali. Sed de Lugo t. 2. de just. 14. de Test. sec. 16. num. 326. satis probabiliter concedit, posse etiam in Societate validè concedi à Superioribus localibus: solumque contra Regulam, & Constitutionem illam, quæ ad mortale non obligat, faceret Superior localis, si concederet. Cum ergo nostri locales Superiores habeant potestatem dispensandi in omnibus regulis, pari modo poterunt & in hac, quando id discreta prudentia distaret.

7. Onus nominandi, seu eligendi pauperes, vel loca pia, quibus hæres Testatoris, vel alij pecuniam deinde ex præscripto dicti Testatoris distribuatur, posse suscipi sine licentia, probabilissimè docet Castro Palaus l. c. num. 12. contra Sanchez, l. c. num. 34. Ratio est, quia nominare, seu eligere non est exequi voluntatem testatoris, quod est Religiosus solum prohibitum: sed est quid antecedens ad executionem, quæ executio consistit in pecuniæ distributione. Confirmatur, quia dum Religiosus nominat ex sua libertate, suam facit voluntatem, non Testatoris, ergo per illam solam no-

minationem voluntatem Testatoris non exequitur. 8. Denique illud, quod sentit Sanchez, peccatum taliter à Religioso, si acceptat, excreatque sunt licentia ejusmodi Officium, sic tempero: Ut esse licentia possit executori testamenti universalis in eo testamento seu quacunque ultima voluntate, in qua multa sunt protrahenda, multa bona vendenda, multa agenda, quæ non congruunt Religioso (id quod testator an sit mortale, quando negotia non sunt gravissima, & Religioso, Religionemque infamantia, vel nociva cernere.) At verò, si gravis indigentia adsit, ac res sint pauca, modicè scilicet avertentia Religioso cultu divino, vt, v. g. si Missæ essent ad voluntatem testatoris, vel pecuniæ ad opera pia distribuenda, suadere mihi neque peccatum mortale committitur. Ratio est, Primò, quia facillè Superioris tacitam licentia in rebus his, præsertim piis, adesse censendum est, pactò, ne venialis quidem culpa committitur. Secundo, quia tunc ejusmodi executio non valdè Religioso abducceret ab applicatione ad Divina, id quod indunt in prædicta prohibitione sacre leges. Tertio, video sine scrupulo Religiosos iis distributionibus, vel parvæ occupationis intermisceri, unde apparet, his sacros illos textus non esse usu receptos, vel esse abrogatos. Quarto denique, quia hæc, cum odiosa prohibitio, non est extendenda, sed restituida ad executionem universalem, ac propriè, & absolute dictum Executorem, non verò ad eum, qui unius alteram Testatoris dispositionem executioni mandam curat.

De Religioso invitato ad convivium, & de acceptatione comestibilis à seculari.

9. Ex eo capite, quod paupertas negat Religiosum independentem rei temporalis, qui sit in ipsum Religiosum commodum, colligit de Lugo t. 1. de just. d. 1. à num. 51. invitatum ad convivium posse, præsertim si mino, etiam pretiosa quæque comedere sine Superioris licentia; quia tunc passivè potius se habet Religiosus, quam activè; nam tunc Dominus consumit res comestibiles per os Religiosum. Quare sicuti, si gemma pretiosam in mase projiceret Religiosus, ita Dominus volente, vel si aromata pretiosa combureret, præsertim Dominus ex ejus iussu; non peccaret contra paupertatem, quia nomine alieno projiceret, & combureret, ipse Religiosus odorem sentiat ex aromatibus combustis, vel deædicationem ex gemma projecta suscipiat in casu convivij. Addit, non ita rem se habere; si res pretiosas, etiam comestibiles, secularis ad Religiosum intaret, ipseque acceptet, consumatque; nam peccaret, acceptando, & consumendo: quia in suum commodum consumit, activèque se habet, non passivè tantum, ut commodum Domini.

10. Hæc doctrina, pace tanti viri, mihi amplexu quamquam sedet. Primò, quia Conviva non se passivè solum habet, & in commodum dumtaxat Domini, sed etiam activè, etiam habet, (dum consumit) & in commodum suum: Qua parte ergo in suum commodum agit, contra paupertatem peccabit. Secundo, quia Religiosus, qui sine licentia acceptat res comestibiles pretio æstimabiles, peccat contra Votum, (ut pro eo omnes supponimus) at quidnam est acceptare res comestibiles, si non est illud, quo quis eas se ipsi commedit? Id certè esse tacitam, immo per ipsum factam expressam acceptationem, quis negabit? Tertio, distamen latum est inter gemmæ illius projectionem, illarumve aromatum combustionem, & inter calum nostrum; nam illa fieri possunt sine ulla acceptatione gemmæ, vel aromatum: at frui esculentis, & potibus sine acceptatione, quæ convivio quis accomodat, cibos sibi dividere, ad os applicare consentiat, humanè more non potest. Adde Convivam non uti his speciebus, sed more humano comedit cibos appropinquat.

4. Adhuc inquires, quomodo acquiratur dominium
hujusmodi Titulus, & legitima possessio: Respondet
multis modis, variisque juxta rerum exigentias

non solum tres, ut contra illum præleribatur, quia anni
qui deerant in præsentia, duplicari in absentia debent.
Quare cum in casu posito desint tres anni præsentia, re-
quirentur in absentia sex.

C c

5. Dixi

5. Dixi (aduersus priuatos (si quidem, vt easdem res immobiles aduersus Romanam Ecclesiam præscribas, annos centum effluxisse necesse est *c. si diligenti, cap. cum vobis, cap. ad audientiam, de Præscriptionibus.*

6. Idem aduersus Ciuitates, idem aduersus Principem, in bonis Coronæ, qualia sunt Oppida, Regna, & similia, facit l. ut inter Dininam, de Præscript. c. de Sacrosanctis Eccles. iuncto Molin. loco citato, d. 74. §. Quarta conclusio: nam in cæteris bonis perinde se habet Princeps, atque priuatus quilibet, ibidem. Contra alias Ecclesias, Monasteria, loca pia sufficit quadraginta annorum intervallum c. illud, cap. quia, de præscr. nisi ex Privilegio concessum sit, annos esse sexaginta computandos, in comp. Privil. Soc. Iesu, v. Præscriptio, & alibi.

7. Denique adverte primò, contra Pupillum quandis est in ætate pupillari, nunquam aliquid siue mobile, siue immobile præscribitur, sicut in rem, c. de præscript. 30. annorum, cõtra minores verò, id est non attingentes quin, tum annum expleum semper requiri annos triginta l. vltima, c. in quibus causis, in integrum restitutio necessaria non est. Secundo, ob libertatis fauorem, nollo eam tempore præscribi, l. fin. cap. de longi temp. præscript. que pro libertate. Tertio, contra vacantem Ecclesiam, cum legitimus tunc desit defensor, præscriptionem non concurrere, unde illud viduatæ sedis tempus, erit de præscriptionis spatio subducendum, cap. de quarta, de præscriptione & Glossa ibidem.

Tempus pro legibus, &c.

8. Aduersus legem, vel legitimam consuetudinem requiritur præscriptio decem annorum, ita ut si, per decem annos, illæ per defectum non seruata fuerint, in posterum non obligent. Lege Castro Pal. tom. 1. tractat. 3. disp. 3. par. 2. §. 2. Ratio est, quia leges, cum sint perpetuæ, æquiparantur bonis stabilibus. Modò notes quatuor, ex de Lugo tom. 1. de iust. d. 7. sect. 6. num. 49.

9. Primò, id intelligi tum de legibus Civilibus, tum Ecclesiasticis, quia cum lex sit lata in bonum subditorum, & non in bonum personæ particularis Principis, vel Pontificis, ea se habet, ut bonum peculiare, ad quod præscribendum satis est decennium.

10. Secundo, Nunquam necessarium esse decursum annorum viginti, vt pro rebus temporalibus requiritur in absentes, quia & lex, & subditi semper sunt præsentēs.

11. Tertio, siue prædictæ leges non fuerint obseruatæ bona fide, siue mala, eas semper præscribi per dictum tempus. Ita Castro Palau, & Suarez, contra Lessium apud de Lugo ibidem, numero 96. Ratio est, quia secus vix unquam lex præscriberetur: nam cum mala fide nunquam currit præscriptio, & ex alia parte, æquissime leges mala fide non observantur. Accedit, quod cum lex præscriptionis sit lata propter bonum subditorum, merito ipso usu communiter receptum est, ut præscriptio quidem rerum temporalium non currat ex mala fide, quia sic subditi priuarentur re sua & malitia alterius: præscriptio autem legis currat etiam cum mala, quia si per longum tempus non fuit lex obseruata, præsumendus est benignus legislator nolle laqueos injicere subditis, & eos cogere ad illam observandam.

12. Quarto, Nos hic non loqui de lege nunquam obseruata, hæc enim ipso initio non obligat, quia nondum est acceptata, quam acceptationem esse necessariam ad quancunque legem Civilem docetur communiter, & probabiliter multi docent ad Ecclesiasticam. Rursus nec loqui de lege, quæ non observatur cum tacita, vel expressa voluntate Principis. Ut, cum ipse scit, & urgere observationem non curat; tunc enim lex non obligat ex Castro Palao tom. 1. tract. 3. disp. p. 13. numero 10. quia Princeps tacite censetur eam revo-

care: id quod intra paucos annos fit, immò vti dies, quando scilicet prudenter præsumitur tacitus consensus Regis, vel eorum, ad quos pertinet verbi gratia, Prætoris, Supremorum Officialium loquitur igitur de vera præscriptione, quæ est sine sensu eius legislatoris, contra quem currit.

13. De præscriptione, quoad Beneficia triplex spatio posita, quoad iuspatronatus, quoad ecclesiasticam debitam, & pleraque alia huc pertinentia, vide fin. de Doctores, Covarr. Reg. possessor. p. 2. §. 10. num. 9. d. 70. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 7. sect. 6. dicitur de iust. tract. 1. d. 1. d. 12. a num. 240. Et de Lugo quod ibid. num. 97. disputat item de tempore, quo præscribuntur delicta ad effectum, ut delinquens non potius amplius accusari, siue quoad actionem Civilem, siue damnum passus recuperet suum, siue quoad penam tutam à lege, ad quam quis damnari debeat, quæ cum satis sit innuissæ. Atque hæc, quæ sunt omnibus via, compendio dixisse sufficiat.

§. II. Selecta de Præscriptione.

An Iure præscriptio in foro Conscientiæ qui gaudet in Regno Sicilia.

1. Titius Panormi pingue latifundium possedit decem annos cum titulo, & bona fide, nunc ne ulla hæsitacione, pro certo noscit eiusmodi præscriptio ad Caium concivem pertinere. Queritur. An Titius prædictum restituere ex se debeat Caio, quandoquidem hoc ius prædictum illud, neque in iudicio nec extra iudicium reperit.

2. Si eiusmodi Quæstio verteretur in locis, seruatur jus commune, quoad præscriptionem, non esset exploratum Titio nullam esse restituendi obligationem imponendam, quia ut modò §. 1. num. 4. diximus, inter præsentēs ad præscribenda stabilia, sufficit, etiam in conscientia, possessio bonæ fidei decem annorum. Verum, quia in Regno Sicilia jus hoc præscriptio non admittitur in Regia Curia, quare si prædictus Titius in iudicium vocaretur ad Caio, cogeretur per se ipsi reddere prædictum, idem molestia est difficultas etiam in foro, interno cogendus sit, in præsentibus Titius ex se Caio prædictum restituere.

3. Vobis cum doctissimis huius Urbis Theologis jurisperitis hanc difficultatem communicare, & inter consulti quidem assenti à iudiciis præscriptionem expellere, Condemnabant Titium: Theologi verò, solliciti videntur, & tandem me nonnulli exortant, ut Quæstionem hanc, à nemine adhuc exculam, ego agerem; nam jurisperiti Regni nostri, qui passim vana Decisiones de Præscriptione Typis evulgarunt, soliloquentur in foro judiciali, quod ad ipsos pertinet, nostrates Theologi, quibus id decernere incumbit, nondum ad eam quæstionem decidendam, animo adiecerunt.

4. Duplex hac in re sententia esse potest: Prima obligans Titium, & similes ad restitutionem. Ratio potissima hæc esse posset: Ideo, sem suam in conscientia facit sine onere restitutionis is, qui legitime præscripsit, quia iusta lex præscriptionis ei tale jus tribuit, ut supra §. 1. num. 1. vidimus. At in hoc Regno lex præscriptio nis est legitime abrogata, ergo, &c.

5. Minor, in qua vis est argumenti, probati potest. Primò, quia Martinus Rex, qui in Sicilia regnavit ex procemio præfixo ad Constitutiones Martini, anno 1386. usque ad annum 1410. abrogavit. c. 57. de præscript. legem Præscriptionis. Quapropter sicut in iure communi legitima est, etiam in foro conscientie præscriptionis lex, quia eam legitime Imperator tollit in iure municipali huius Regni: ideo legitima ea non minus erit, etiam in conscientia, quia legitime à suo Rege fuit abrogata.

6. Secundo, quia in Pragmaticis huius Regni

Pragm. 18. titulo de offic. iud. M.R.C. in noviss.
 1. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 2. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 3. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 4. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 5. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 6. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 7. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 8. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 9. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 10. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 11. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 12. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 13. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 14. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 15. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 16. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 17. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 18. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 19. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 20. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 21. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 22. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 23. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 24. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 25. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 26. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 27. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 28. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 29. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 30. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 31. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 32. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 33. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 34. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 35. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 36. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 37. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 38. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 39. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 40. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 41. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 42. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 43. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 44. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 45. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 46. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 47. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 48. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 49. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 50. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 51. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 52. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 53. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 54. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 55. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 56. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 57. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 58. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 59. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 60. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 61. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 62. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 63. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 64. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 65. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 66. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 67. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 68. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 69. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 70. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 71. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 72. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 73. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 74. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 75. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 76. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 77. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 78. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 79. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 80. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 81. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 82. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 83. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 84. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 85. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 86. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 87. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 88. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 89. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 90. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 91. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 92. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 93. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 94. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 95. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 96. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 97. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 98. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 99. ut iudices iudicent saltem facti veritate
 100. ut iudices iudicent saltem facti veritate

1. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 2. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 3. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 4. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 5. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 6. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 7. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 8. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 9. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 10. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 11. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 12. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 13. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 14. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 15. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 16. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 17. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 18. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 19. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 20. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 21. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 22. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 23. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 24. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 25. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 26. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 27. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 28. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 29. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 30. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 31. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 32. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 33. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 34. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 35. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 36. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 37. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 38. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 39. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 40. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 41. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 42. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 43. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 44. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 45. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 46. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 47. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 48. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 49. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 50. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 51. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 52. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 53. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 54. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 55. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 56. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 57. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 58. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 59. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 60. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 61. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 62. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 63. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 64. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 65. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 66. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 67. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 68. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 69. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 70. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 71. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 72. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 73. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 74. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 75. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 76. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 77. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 78. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 79. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 80. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 81. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 82. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 83. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 84. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 85. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 86. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 87. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 88. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 89. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 90. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 91. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 92. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 93. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 94. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 95. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 96. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 97. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 98. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 99. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-
 100. Tercio, quia, etiam si nulla per predictas muni-

1. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 2. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 3. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 4. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 5. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 6. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 7. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 8. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 9. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 10. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 11. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 12. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 13. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 14. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 15. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 16. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 17. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 18. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 19. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 20. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 21. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 22. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 23. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 24. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 25. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 26. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 27. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 28. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 29. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 30. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 31. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 32. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 33. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 34. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 35. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 36. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 37. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 38. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 39. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 40. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 41. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 42. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 43. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 44. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 45. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 46. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 47. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 48. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 49. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 50. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 51. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 52. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 53. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 54. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 55. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 56. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 57. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 58. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 59. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 60. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 61. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 62. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 63. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 64. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 65. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 66. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 67. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 68. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 69. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 70. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 71. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 72. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 73. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 74. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 75. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 76. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 77. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 78. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 79. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 80. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 81. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 82. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 83. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 84. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 85. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 86. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 87. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 88. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 89. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 90. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 91. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 92. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 93. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 94. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 95. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 96. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 97. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 98. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 99. Secunda sententia docet, Titium non obligari in
 100. Secunda sententia docet, Titium non obligari in

clarè apparet nihil in hoc innovari de jure communi.
 Secundo per illa verba (triginta annis ultra) adjuncto
 illo procemio (litibus vexantur , &c.) nihil aliud velle
 Martinum Regem video , nisi prohibere Siculis , ne ex-
 posscant à Concivibus titulos de rebus ab ipsis possessis
 ante annos viginti ; non ergo per hoc tollitur præscrip-
 tio , imò ampliatur , ut , si quando per jus commune
 in aliquibus rebus requirebatur possessio quadraginta
 annorum , vel amplius , jam per hanc Martini legem
 sufficiant triginta , id quod in beneficium subditorum
 præcepit Rex , ne tunc ij urgerentur ostendere titulos
 propter bellorum tumultus fortè deperditos. Dico (tunc)
 nam hodie vix locum habet hoc beneficium , cum ne-
 cessariè cogatur ostendere titulum sue possessionis
 habitæ tempore illo eorum tumultuum , pro quo tem-
 pore disponere dumtaxat videtur Martinus. Tercio , per-
 pendantur , imò solum legantur ea verba , quibus veluti
 concluditur mens huius legislatoris (nulla ex prædictis
 causis , triginta annis ultra in ulla iudicio audiat) quid
 clarius ?

II. Secundò , Pragmatica Regni beneficium præ-
 scriptionis nequaquam ademit Pragm. 17. in noviss. 1.
 de Offic. iud. M.R.C. Ecce eius verba ex Hispano in
 Latinum fideliter translata :

Considerantes enasci solere in nostro Sicilia Regno non
 modicas differentias ac lites ob quendam modum , qui de
 Ritu Magnæ Curie servatur procedendi summarie , vel or-
 dinarie in aliquibus causis , que ob id in longum extendun-
 tur , ac penè redduntur immortales cum maximis expensis ,
 & partium damno ; ac volentes earum indemnitati consule-
 re , tenore præsentium præcipimus , ut in posterum in om-
 nibus causis , tam civilibus , quam criminalibus procedatur
 summarie , & de plano , sine strepitu , & figura iudicii , sed
 solum veritate facti inspecta , &c. & paulò post : Declaran-
 tes nequaquam per hanc præsentem dispositionem aliquid
 derogari debere dispositioni juris circa probationes neces-
 sarias , vel circa appellationes .

12. Deus immortalis ! & est , qui ex hac dispositione
 colligat præscriptionum legitima iura esse sublata. Pri-
 mò , lex hæc solum intendit expeditionem causarum ,
 non ergo derogationem juris tam certi , quale est ius
 præscriptionis. Secundò , solum intendit prolixas , cas-
 que inutiles lites , atque expensas rescire . At , qui
 utitur jure præscriptionis à sanctis legibus tam pruden-
 ter instituto , nullo modo lites inutiles , ac superfluas
 expensas intrudit. Tercio , ei , qui putat sibi iniustitiam
 fieri , datur jus appellandi ; signum , quòd neque alia
 iura eidem adimantur. Quarto , hæc Pragmatica tota
 est in statuendo modum procedendi summarie , ut vel
 cæcis patet. At ius præscriptionis non obstat summa-
 rio procedendi modo , & statim sine strepitu , & de
 plano ejusmodi jus proponi , & excipi potest : cur ergo
 ab hac Pragmatica illud abrogari dicendum erit ? Quintò ,
 signatè legislator advertit ex eo , quòd causæ summa-
 riè agitandæ sint , non fieri , ut ea iura , & modi
 procedendi , quæ necessariò imbibuntur in causis , &
 necessaria sunt ad probationes firmandas , prætermittan-
 tur ; Quare solum alia juris solemnitates , & termi-
 numum protensiones veluti extrinsecæ , & quæ necessariae
 ad ius partium indagandum non sunt , jubentur prætermitti.
 Non ergo ius præscriptionis , quod maximè per-
 necessarium est ad iura partium cognoscenda. Sextò ,
 Quàdo dicitur in Pragmatica , facti solum veritate inspec-
 ta non removeretur præscriptio ; sed potius advoca-
 tur , nam , me possedisse rem tot annos factum est , non
 ius : esto , deinde sit necessariò connexum huic facto il-
 lud ius præscriptionis , quod ad tale factum consequi-
 tur. Quapropter inspectio sola facti non excludit inspec-
 tionem juris , quod est necessarium ad decidendum
 de tali facto , secus , temerè & sine ratione debe-
 ret Iudex decidere , quod asserere esset nimis ridicu-
 lum , sed solum excludit solemnitates illas , terminos
 prolixos , & longos : easque non necessarias discussio-

1. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 2. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 3. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 4. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 5. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 6. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 7. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 8. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 9. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 10. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 11. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 12. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 13. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 14. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 15. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 16. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 17. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 18. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 19. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 20. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 21. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 22. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 23. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 24. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 25. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 26. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 27. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 28. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 29. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 30. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 31. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 32. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 33. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 34. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 35. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 36. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 37. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 38. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 39. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 40. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 41. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 42. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 43. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 44. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 45. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 46. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 47. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 48. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 49. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 50. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 51. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 52. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 53. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 54. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 55. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 56. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 57. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 58. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 59. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 60. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 61. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 62. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 63. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 64. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 65. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 66. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 67. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 68. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 69. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 70. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 71. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 72. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 73. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 74. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 75. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 76. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 77. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 78. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 79. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 80. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 81. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 82. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 83. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 84. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 85. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 86. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 87. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 88. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 89. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 90. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 91. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 92. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 93. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 94. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 95. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 96. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 97. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 98. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 99. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,
 100. Continua, &c. Quoniam subditi nostri Siculi litibus,

nes, ut dictum est, Nec omisit id advertere prudens legislator, ibi: *Nequaquam aliquid derogari debere circa probationes necessarias.*

13. Tertiò. Contraria consuetudo legem Præscriptionis in Sicilia saltem ante sententiam Judicis non abrogavit. In præsentis dicto aliquando diutius est nobis immorandum, quia argumentum ductum à prædicta consuetudine videtur magis apparens contra Siculas Præscriptiones.

Et quidem duæ sunt consuetudines in re hac nostra perditiliter distribuendæ. Altera est, quam fortè potuisset introducere Populus Siciliae, per quam noluisse servare leges Præscriptionis à Jure communi statutas. Altera est, quam introducere potuissent Judices, & Tribunalia, per quam noluisse judicare secundum prædictas leges præscriptionis, & ad id moveri potuissent ex eo, quod præsumerent in Siculis non raro possessionem incepisse mala fide, quo pacto nulla Præscriptio esset legitima, vt §. 1. dictum est, potuerunt ergo repellere exceptionem præscriptionis ob hanc præsumptionem malæ fidei, sed deinde processu temporis fuit absolutè, & simpliciter introductus stylus omnem præscriptionem etiam bonæ fidei, repellendi. His positis:

14. Dico primò Probabile est, immò mihi certum: nunquam Populos Siculos introduxisse consuetudinem contra Præscriptionis beneficium sibi censectum à jure communi, ita ut illo uti nunc non possint ante sententiam: quare ante hanc licet illa vti poterunt perinde ac ceteri Jure communi fruente, & consequenter Titium num. 1. allatū non obligari ad illius prædij restitutionem.

Probatur primò. Ad Consuetudinem introducendam contra aliquam legem, quæ contraria consuetudine, lex abrogatur, duo inter cetera concurrere debent. Primò, ut actus abrogativi legis sint voluntarij iis, qui introducere debent dictam abrogantem consuetudinem. Secundò, vt sint ex intentione introducendi novam consuetudinem obligantem; jam expendamus utramque pro nostra proposita probatione.

15. De priore sic habet Castro Palaus tom. 1. tract. 3. disp. 3. parte 2. §. 3. num. 11. (lege etiam multos DD. apud Dian. par. 6. tr. 5. resolut. præc. 9.) *Ad stabilendam consuetudinem requiruntur actus voluntarij his, qui consuetudinem introducere debent, quia ex eorum consensu libero debet introduci, aliis vim legis habere non possunt, & ita debet cum communi Suar. & Salas Bon. Hæc Castro Pal. Ad. di. Sanchez, lib. 7. de legib. 12. fin. & cap. 18. num. 8. Si per vim, aut metum gravem obligetur Populus actionem aliquam præstare, & in eo longo tempore persistere, nunquam censendus est præstare consensum sufficientem consuetudini introducendæ, quia præsumi non potest velle stabilire jus altibus, ita sibi repugnantibus: Idem dic. si illi actus sint ex ignorantia, vel errore circa substantiam consuetudinis, nihil magis voluntati contrarium, quàm ignorantia, & error. Hactenus ex Suar. alios referente.*

16. Jam subsumo, Siculi Populi, qui introducere debuerant consuetudinem contra beneficium Præscriptionis, nunquam exhibere ante sententiam, de qua loquitur, actus contrarios ejusmodi beneficii; ergo, &c. Antecedens mihi fit admodum probabile, quia nunquam ausimur aliquem Siculum ante sententiam restituisse rem à se per legitimam præscriptionem juris communis traditam, sed semper post sententiam: quod autem Judices per longam consuetudinem judicare soleant contra præscriptionem, nihil obstat communitati; Judices enim concedere leges sine communitatis consensu non possunt. Audi Castro Pal. ibidem, num. 7. (vide etiam Fagundes tom. 2. in Decalog. lib. 8. cap. 10. num. 9. loquentem de Stylo Curia Romanæ.) *Ex his constat Decisiones Rota, & Declarationes Cardinalium, & Sententias Cancellarie, & Regij Senatus non esse necessario habendæ pro lege, quia non procedunt à Judicibus habentibus auctoritatem legis constituendæ, & ita tradit Suar. Sanchez, Salas.*

17. Verum, age, demus Siculos non fuisse infestis præscriptionis, Certe vel propter metum, vel propter ignorantiam, qua putabant non posse, id evenisse præsumendum est; & consensum non affuisse sufficientem consensum ad consuetudinem firmandam. Quid enim facerent, dum videtur explodi à Tribunalibus illos, qui Jus præscriptionis, si ponent; Fateor potuisse post sententiam voluntate acquiescere, ut mox explicabo clariùs. Sed ante sententiam, ut hic loquimur, probabilissimum est nunquam acquiescere, quia nunquam, nisi fatis, juri fatis, quilibet renuntiare quis præsumitur.

18. De posteriore conditione sic habet idem Castro ibid. n. 12. lege item mult. apud Dian. p. 6. tr. 5. resolut. præc. 9. *Actus, quibus introducitur consuetudo, debet esse ex intentione introducendi consuetudinem, nam absque hac intentione, quæ voluntatem, & efficaciam habere consuetudinem test. & paulo post: Consuetudo, quæ legem abrogat, non potest, vel novam statuere, necessario procedere debet ex intentione statuendi novam, quæ aliâ viâ statui non potest, nisi procedat ex intentione se obligandi ad illius observationem, quia juxta intentionem populi talis est consuetudo, in his ferè omnes Doctores conveniunt, vt videre est in Salas, Bon. Valg. Sà, Azor. & aliis. Hæc Castro Pal. num. 11. Jam subsumo: Nunquam probati poterunt actus voluntarij, huius Regni habuisse intentionem abrogandi legem præscriptionis, imò contrarium potest, tum quia nemo unquam sciuit res modo præscriptas restituisse ante sententiam, tum quia si voluissent, eant beneficium præscriptionis à se removere nisi luce clariùs ostendatur, præsumi nullo modo vt modo dictum est, debet.*

26. Nec defunt aliæ conjecturæ: Quæ etiam quæ ratione dignosci queat, consuetudinem inducendam ex intentione inducendi obligationem? & respondet Salas, lib. 5. de legibus, cap. 16. n. 13. *fin. id dignosci potest ex duobus conjecturis.*

Prima conjectura: Si consuetudo sit rei gravis, & difficilis, & tamen communiter servetur à populo, quæ solet populus in his actibus uniformiter convenire, & sententias in conscientia obligatum. Hæc Suar. At in nostro semper se Populus difformiter habuit, quæ semper quantum potuit, restitit Judicibus, opposuit suam præscriptionem, licet deinde repelleret, ut aliquando fuit admittus, ut ex testimonio, quod præstat infra, num. 23. patet.

Confirmatur ex Sylvestro verb. Inventum, num. 32. de Thefauro sic loquitur: *Secundum Petrum de Pal. hodie obicuntque inveniunt Thefaurus, de consuetudine Principis, sed ego dico hanc consuetudinem in conscientia non ligare, quia non est introduita per modum legis, & violentia, nec fuit unquam moribus mentium approbata, nisi violentè, est etiam contra jura Canonica, quæ volunt bona incerta si restituenda sunt, esse pauperum, & sunt restituenda, id esse contra Jura Civilia, ut patet de rer. divi. §. Thefauros, ubi dicitur, quod Divus Adrianus naturalem aequitatem secutus, & contra quam aequitatem consuetudo non potest. Hæc Sylvester, quæ facillime quisque ad rem nostram applicabit.*

Secunda conjectura: Si Viri timorati malè sentiant de his, qui non servant consuetudinem, vel communiter Populus scandalizet.

Hæc ex Suar. At quis unquam malè sensit, vel scandalum passus ex eo, quod quis in Sicilia ante sententiam præscriptionis beneficium consequi voluisset, quod adè verum est, ut antequam aliqui doctores scrupulum hunc dimittendi ante sententiam rem præscriptionem possent, injeccerint, ne in mentem ejusdem venerit alicui debere ante sententiam dimittere, quod ex eo colligi potest, quia nemo ex nostris scribentibus, siue Theologicis, siue Jurisperitis huius scrupuli, vel obligationis meminerint, solum Jurisperiti Stylum eternum Magnæ Regiæ Curia hac in re inculcavit, & nil præterea.

re, verum, & immemorabilem divino etiam firmatam eloquio *jud. cap. 11.* & sanctorum Patrum unanimi consensu, cum nec sententias, nec praejudicia proferant, ipsi videant, Perlege, si placet, tradita *dist. 4. q. 4. segg.* Intelleges quia in tam longinquo tempore praescribitur titulus, & bona fides, nam mala fides nunquam praescribit.

29. Non ignoro, Caudicos repulsam aliquando meritis tulisse, qui nudam praescriptionem veris titulis objecerunt, quali temporis beneficium id juris tribuat, ut Actor expellatur; Martinus vero Rex, contra, temporis amissionem Scripturarum, titulorum, & eorum, in quibus exceptio possidentis fundatur, adjungit, & hoc pacto exceptio fundata in legitimo titulo deperdito, & amisso ex illo tempore in diem continuatae possessionis pacifice per 30. annos; sicut in immemorabili allegatur titulus penes nos sub nulla lege exhibendi manens; & ita satisfit praemissis citatis à Domino Doctore scribente, & Intrigliolo, ut diximus *decis. 90.91. usque ad fin. r. 1. & decis. 8. num. 35. tom. 2.* Iterum *tom. 1. decis. 8. n. 37. in fine;* ubi notavi quod Castillus in senectute ann. 1630. decidit pro praescriptione.

30. Qua accepta distinctione, decisum est sapienter contra proprietarios repetentes res censui reservativo subiectas, ac per immemorabile tempus possedissas, non apparente etiam Paulina, vel illa vitiosa, non exhibita tamen per possidorem, ut pro Cardinali de Torres contra Archiepiscopum Panormitanum; pro Principe Cato contra Archidiaconum Montis Regalis; pro Mastrillo, & Algaria contra Cantorem Regij Palatii.

31. Verius est ergo assumptum, ne in Sicilia rejectam praescriptionem dicamus: nam illa ratio Pragmaticae summariae, & de plano, in promptu, ac bene rejicitur inscriptio Paternitatis vestrae: modum enim procedendi respicit, & ideo praescriptionem generatim in exceptionibus oppositam rejicit, quando in vim dilatoriae opponitur cum dilatoriis similibus: sed quando, ut aiunt Causidici, ad negotij totius peremptionem adducitur, & formatur inde obstaculum, quod articulum dicunt, tunc Pragmatica ad aliam ita oppositam non porrigitur.

32. Non mirum, lege praecipiente, & bonam fidem, ac justam, indubitataque conscientiam, atque undique quietam, & tutam inducente, possidens nec restituere sponte, nec impetratus teneatur: nam nullam habere potest alieni conscientiam, si lex principis justa, & sancta rem facit illius, quae, & dominia, & possessiones mutare potest.

D. Marins Cutell.

TRACTATUS II.

De Furto.

CAPVT I.

Quid sit Furtum.

1. Furtum Theologicum, est ex DD. *mox citandis* acceptio, seu contractatio rei alienae externae sine vi, invito notabiliter Domino.

Dixi primò, (acceptio rei alienae) qui enim rem suam ab alio injustè detentam accipit, non furatur: Qui item damnum facit alicui, nihil ab ipso sibi applicando, ut si ejus comburat segetes, quamvis contrahat obligationem restituendi, tamen non dicitur propriè furari, sed damnificare. Ita de Lugo *r. 1. de just. d. 16. sect. 1. num. 5.* In hac eadem particula comprehenditur retentio, injusta ex Mol. *tom. 3. d. 681. a num. 16.* quando enim supervenit mala fides post rem à te bona fide, ut tuam possedissam, incipis rem injustè possidere, quae possessio

est continuata quaedam ablatio, seu acceptio; nam propterea in definitione additum est illud (vel contractatio) haec enim vox aptius significat ejusmodi injustam retentionem. Denique eadem particula (rei alienae) indicat usum injustum rei. Ita Bonac. *de rest. in part. d. 2. p. 3. num. 1.* Oppignerasti Petro, v.g. vas argenteum locasti domum, non potes illa, invito Petro ulupere quia quoad usum, res aliena est, non tua.

2. Dixi secundò, (Rei externae) Si quis enim possidet te scientiam, vel furaretur artificium secretum de aliqua arte, vel medicamento, propriè furtum non committeret, quamvis si damnum sic tibi injustè inferret, damnificationem faceret cum obligatione restitutionis illati damni. Hinc etiam fit, ut si quis furripere hominem liberum, hoc est, sibi illum pro servo occuparet, non diceretur illum propriè furari. Ita de Lugo *ibid. num. 18.* quia ejusmodi injustitia est contra bonum corporis non contra bona externa. Non ita si furum mancipium ab ejus Domino; mancipia enim comparantur inter Dominorum externa bona. Furari filium Patre aliqui putant esse verum furtum, quia Patris potestatem habet in filiis: ita Val. Turr. apud eundem *cap. 1. de abiliis puto cum Mol. l. c. n. 14. Less. cap. 12. d. 2. n. 3.* damnaficatorem, quia ex una parte filius non comparatur inter externa Patris bona, & ex alia cum propriè occupantem privetur Patre servitii, & commoditate, & similibus, damnum patitur absque dubitatione Patris.

3. Dixi tertio, (sine vi) hac enim posita, constituitur alia species peccati, nempe rapina, quae ultra furtum addit violentiam in personam Domini. Sic Mol. *ibid. d. 683.* Quod si sciente, vel vidente Domino aliquis ab illo sine vi furripias, furtum committes, non rapinam, ut solet evenire, quando Dominus servo furtum perimit, ut illum in furto comprehendat, puniatque. An id si furtum, dixi *supra d. 5. q. 4. a num. 2.* Vis autem hac non solum infertur manibus, sed etiam verbis, puta minis, percussioneque metus, unde Grassator in via incurriturum mortis, si ei dones pecuniam, rapinam sine dubio committit; & Molina *ibid. num. 4.* etiam addit malitiam rapinae inueniri, quando subditi tributa iniqua solvant, vel Principibus sua donant, si coacti metu injusto solvant. Injusto, inquam; nam cum vis rapinae constitutus debeat afferre injuriam, injustus debet esse metus.

4. Dixi quartò, (invito Domino) nam non est furtum ex Bonac. *de rest. in part. d. 2. quæst. 8. part. num. 1.* si probabilem rationem habes putandi Dominum Consentire; Hoc modo frequentissimè excoluntur peccato Amici, Filij, Conjuges, Servi aliquid non inde grave, spectatis ejusdemque facultatibus, aliisque circumstantiis, invicem accipientes. Dico (probo) bitem rationem nam si vel dubius sis, vel nescias, An Dominus invito, invitum praesumere cum debes, cum ex frequentier contingentibus sciamus, neminem sua vel dispergere. Ita Sà, Sylvest. Valsq. aliique apud Mol. *d. 686. num. 12. fin. & apud Sanch. in Dec. l. 7. cap. 19. a fine.*

5. Dixi quintò, (rationabiliter invito) nam furtum non committit is, qui rem alienam auferit, ex Bonac. *ibid.* aliisque passim, ad suam iustam compensationem nec qui existit in extrema, & per aliquos etiam, in gravi necessitate: sic Nau. Less. Fill. quos refert, non sequatur Bonac. *ibid. q. 9. p. 3. num. 5.* nec qui gladius verbi gratia, vel librum hareticum à Domino auferat, is hominem occidat, neve haereses legat, sic Bonac. *d. 2. q. 8. p. 1. num. 1.* quia tunc irrationabiliter invitum est Dominus. Idem puto cum Bona. *ibid.* si uxor, vel filius auferant pecuniam, vel quid simile à Patre, ne scortum ludarique, &c.

6. Petes: Cur furtum hactenus explicatum vocamus num. 1. Theologicum, Respondeo, quia hoc, in fine conscientiae, Theologi pro vero furto habent: nam perisconsulti multa, quae in conscientia vera sunt foras prolunt habere pro furtis, & aliquando miniori perisconsulto